

• Армиядиз зулун призыв башламишда. Аскервилин кьул-лугъдиз запаса авачир ва чпин яшар 18 далай 30 йисал кьван яшда авай итимриз эверда. Кьул-лугъиз 135 агъзур кас рекъе твада.

• Аскервилин ва кьайдаяр хуьдай органрин кьуллугъчий-риз (силовикири) мажибар хкаж-да. Абурун мажибар 7,6% артухар-да. Дегишвилер гьам контрактдай, гьамни призывдай кьуллугъзавай аскервилин кьуллугъчийриз талукъ жеда.

• Федеральный госорганрин гражданвилин кьуллугъчийрин мажибар 7,6 % хкаж жеда.

• Федеральный бюджетни-крин дуллухар хкаж жеда. Фе-деральный казенный, бюджетный ва автономный идарайрин, гьакни федеральный госорганрин ва аскервилин частарин гражданви-лин персоналдин кьуллугъчийрин мажибар 7,6% хкаж жеда.

ЩИШИ ДУЬНЯ

Ахтынская районная общественно-политическая газета

“НОВЫЙ МИР”

1928-йисалай акъатзава. №42 (9010) арбе, 15-октябрь, 2025-йис.

Къимет 10 манат

12+

РАЙАДМИНИСТРАЦИЯДА СОВЕЩАНИЕ

Ахцегьрин ичерин сувариз гъазур жезва!

Даш АЛИЕВ

13-октябрдиз райондин активдин нубатдин совещание Ахцегь муниципалитетдин кьил Абдул-Керим Палчаеван регьбервилек кваз кьиле фена. Сифте гаф ада муштулудин шад хабар-дилай башламишна.

– Ахцегьар ва район ава-данламишунин Къвалахар чна давамзава. ИкI, пака, 14-ол-ктябрьдин сятдин 11-даз, РД-дин руководствонин векилрин иштираквални аваз чна Ахце-гъа Ленинан ва Байрамован тIварунихъ галай куьчяр, ахпа Къакарин хуьре республикадин метлебдин автотрасса (Калукрин къаншардай Хуьруьгив къван 6 километрдин рехъ) официал-нидаказ ачухзава. 16-числодиз Смугъула тIебин газдин провод ачухунин, яни и хуьр газлами-шиз эгечIунин шад мярекят ава. 18-числодиз Ахцегъа вини дере-жадин тешкиллувилелди махсус фестивалдин кьайдада ичерин сувар ва гъа са вахтунда «Ахты» спорткомплексда Къурбан Агъ-аеван тIварунихъ галай турнир жеда. Райондин вири идарайрин-ни карханайрин руководителрал, чпин коллективарни галаз атана, и мярекатра иштиракун тапшур-мишзава, – кьейдна ада.

Ахпа райондин регьберди Дагъустандин халкъарин Спарта-киадада активнидаказ иштиракай юлдашриз чухсагъул лугъуналди, абуруз райадминистрациядин па-тай Гьуьретдин грамотаяр гана.

Райадминистрациядин эконо-микадин ва чилинни эменни-малдин алакъайрин отделдин начальник Фариза Рашидовади кьейд авурвал, йисан кIуьд вац-ран тапшуругъар районда эмен-нидай 47, чилин налогдай 277 ва налогринбур тушир такъатрай 86 процентдин кьилиз акъуднава. Эхиримжи гьафтеда 195 агъзур

манатдин буржар вахганва.

Депутатрин райсобраниелин председатель Гъажимурад Пар-пачев Дагъустандин халкъарин спартакиададин важиблвилел ва нестижайрал акъвазна. «Респу-бликадин 42 командадин арада Ахцегь райондин командади 12-чка кьуна. Им пис нестижа туштIани, и мярекатди чаз гьат-та гъалибвилин чкаяр кьадай мумкинвилер ва кьуватар авай-ди кьалурна. Виликамаз хьсан гъазурвал акулалди, кьведай сеферда чна район и жигъетдай вири республикада машгъурда», – алава хъуьна ада.

«ЦIийи дуьнья» газетдин кьилин редактор Дашдемир Ше-рифалиева 2026-йис патал под-пискадин вахт алуькнавайдакай ва 1928-йисалай дидед ЧIалалди акъатзавай райондин газет гъар са хизанда хьун, гьакI милли изданийр кхьин важиблу тирди лагъана.

Райондин хуьруьн майишат-дин хилеи начальник Леонард Атлуева залдавайбурун дикъет райондай нубатдин сеферда яз СВО-диз мергъяматлувилин куьмек рекъе гъазвайдал желбна. «Гьуьрметлу юлдашар, 17-октяб-рдиз сятдин муьжуьдалай эгечIна чна Ахцегьрин «Набережный» багъда са «Камаз» машин ичер кIватIзава. Гьиле яракъ аваз чи азадвал хуьзвай игит аскеррин гуьгъуьл кьачун паталди тир и карда иштиракун яз, гьарда ви-челай алакъдайвал мергъяматлу-вилин (садакьадин) куьмек-пай кутун тIалабзава», – лагъана ада.

Совещание, веревирд авур месэлайрин нестижаяр кьуналди ва СП-рин кьилеризни идарай-рин руководителриз, пешекарриз талукъ тир тапшуругъар гуналди агална. Ахцегьрин ичерин сува-рин тешкиллувилин комитетдин членар чпин нубатдин собрани-едиз кIватI хъана.

ЭКОНОМИКА

Ахцегъа суперинтенсивный багъдин сифте нестижаяр рикI шаддайбур я

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

РикIел хкин, Ахцегь райондин кьил Абдул-Керим Палчаеван ва ватанперес карчи, Агъасиеван тIварунихъ галай СПК-дин председатель Жамалдин Пашаеван регьбервилек кваз гьилевай йисан 2-майди Ахцегъа, Россияда сифте яз гуьгъуьн дережадилай 1000 метрдин дагълух кьакъанда, супе-ринтенсивный ичин багъ кутуниз талукъ гурлу мярекят кьиле тухванай.

Мярекатда райондин ва республикадин гьу-кумдарри (РД-дин Гьукуматдин председателдин 1-заместитель Нариман АбдулмутIалибова, ре-спубликадин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин Министрдин 1-заместитель Шарип Шарипова...), кьунши районрин руководителри, машгъур багъ-манчийри, общественный тешкилатрин векилри ва багълар арадал хкунин месэла кьайгъусуз тушир жематди иштиракна. Ахцегьрин багълар арадал хкун лишанламишзавай суварин вакъиадин сергъятраваз гуьзел тIебиатдал шадвилдин митинг, концерт хъана, жематдин ишти-раквални аваз сифте кьве жерге кьелемар акIурна, мярекатдин вири иштиракчийр кьунагъ-ламишна... Дагъустанвийри, республикадин руководстводи пальметный багълар артмишу-низ артухан дикъет гуьнин себеб абурун виниз тир бегъерлувал (цайи 3-йисуз хьсан бегъердиз кьезва, адетдин багъларилай бегъерлувал са шумуд сефер-дин пара я) ва багъманчийрин гьилин залан зегъмет механиз-майралди эвезламишун я.

Гуьгъуьнай гьатта 11-июл-дади 77 гектарда (рекьер-хулар хкудайла михьи багъ – 57,5 га) Ставрополдин емишрин кьелемрух-дай гъана, «Гала барон», «Голден» ва чи шартара ярашугъ ичин сортарин ерилу кьелемар акурна. Багъ кутун геждадди вучиз ЧIугуна лагъайтIа, эхиримжи 24 йисуз гадарнаваз хъайи чил илимдин вилик фенвай технологиярин багъдив кьурвал туькIурна кIанзавай эхир: куьгъне тарарин канчар акъудна, чала-чухур чкаяр гуьжлу бульдозерралдини экскаваторралди туькIурна, кветен яна, кьванер хкудна, багъдин участок жуьгуьнра туна, шпалерар яна хьиз симер чугуна, цин стIалрин дугунин кьай-

да кардик кутун па-тал гидротехникадин имаратар туькIурна, жерге-жерге пластик-дин махсус трубаяр ЧIугуна...

Багъ кутурдалай кьулухъ, ингъе, 5-6 варз алатна, зул ата-на. Цицибар зулухъ гьисаб хъийидай адет я кьван. Гьихътин не-стижаяр хъана? Вири кьелемри чил кьу-на ишлемишзавани? Четинди тир дугу-нардай кьурулуш дуьзмишна кьайдада гьатнавани? ЦIийи майишат багъманчи

фялейрални лазим тир сельхозтехникадал таъмин яни? КIвалахра гьихътин четинвилерал расалмиш жезва? Ихътин са жерге суалриз жавабар жагъуру-нин, КIвалахдин нестижаяр жуван вилералди акунин мурадалди чна багъдин иесидин жавабар векил, пешекар багъманчи Амер Пашаевахъ (ам ДАССР-дин лайихлу багъманчи, Ленинан, «Зегъметдин баркаллувилин», «Зегъметдин Яру Пайдахдин»

орденрин сагъиб, рагъметлу Гъажимегъамед Паша-еван хва я) галаз майишатда сиягъатзава.

Эхъ, са вахт авай, и мулкара машгъур хъайи «Ахтынский» совхоздин багъларин тариф гьатта вири уьлкведиз акъатнавай. Гуьгъуьнай, СССР чуькIунихъ галай алакъалу яз, гьайиф хьи, а багъ-лар кьакъатна. Иесисузвилелди гадарнаваз хъайи бегъерлу чилел баябан хъана. Амма «яд аваз хъайи вирериз яд хкведа» лугъуда бубайрин мисалда. Камаллу мисалди вичин керчеквал тестикъарун яз, ингъе, гила капитализмдин алакъайрин шарт-а

ЭКОНОМИКА

Ахцегъа суперинтенсивный багъдин сифте нетижаар рикI шаддайбур я

1 ←

ра Ахцегърин багъларал цийи кылелай чан хквезва.

— Цийи багъ адетдин вахтунилай геж —

гатуз кутуниз килигай, аквазва хьи, лап хъсан гьалда ава. Къелемрин анжах 12 процент хкатнава. Абур ва бязи зайифбур гатфарихъ цийибурали дегишарун патал чна лишан-ламишзава, — лугъузва Ингушетиядай атанвай пешекар агроном Рустам Барзигова. — Таза къелемар хаталу гъашаратрикай хуьн патал ци 4 сеферда дарманар янава, обрезкаар авунва, лазим къадарда сталдин къайдада диганва, цихъ галаз «диаммофоска» (комплексное азотно-фосфорно-калийное) удобрение ганва, тарарин жергейрин араяр эчелрикай михъзава ва ик мад. Агротехникадин серенжемрив къурвал гелкъуьниз килигай нетижаарни хъсан я. Аквазва хьи, къелемри гъа сифте йисуз ичер гъанва. Амма къелемар чеб ирели хуьн патал чна емишар алудзава, анжах сад-къве емиш

тунва. Аллагъдин куьмекдалди къведай йисуз сифте бегъер жедат, амма гъар са гектардай 50-60 тонн сортунин ичерин берекатлу бегъер чна пуд лагъай йисуз гуьзетзава.

— Аквазвайвал, багъдин майданар гегеншарун патал куьне мадни чил гъазурзава. И карда гихътин четинвилер ава? Накъвадин химический къурулуш кутугайди яни? — хабар къазва чна агроном Рустам Барзиговавайни багъдин управляющий усугъчайви Шамиль Аслановавай.

— Эхъ, меслят хъайивал, авайдал алава яз мад 108 гектардин чил гъазурзава. Рекъер-хулар хкатайла къулухъ тахминан 80 гектардин михъ багъ жедат. Вири санлай 185 гектардин майданра — 146 гектардин суперинтенсивный багъ. Дагъдин хур я къван, алай вахтунда четинал чилин чин-рельеф дуьз хъувунихъ, къванер хкудунихъ галаз алакъалу я. Чил къарагъарун патал гъатта куьтенар акатзавач, вири къван я. Гъавилий къванер махсус техникадалди, гьилелди хкудуниз мажбур хъанва. Чилин еридикай вуч лугъун, Кабардино-Балкариядин меркез Нальчикдин махсус лабораториядай

хтанвай анализрин нетижаарни ина накъварин химический къурулушд писди туш. Мад виликрай ина гихътин тарар-багълар хъанатла, вирибуруз чидат.

Малум хъайивал, багъманчивилин цийи

майишат лазим агротехникадал (5 трактор, 2 экскаватор ва хейлин гъар жуьре механизмаяр ава), пешекаррал ва фялейрин зегъметкеш гьилерал таъмин я. Жедачни бес, хуьруьн чкада михъи гъавадал лезетлувилелди къвалахиз, фяледин гьилиз йикъан йикъа 2000 манат пул къвез хъайила. Пешекарар — агроном, управляющий, инженер-гидротехник, бригадир, механик, складдин заведиш квачиз, алай вахтунда багъда 30 фяледи къвалахзава. Сезондин вахтунда абурун къадар мадни гъаф жедат.

Багъда чна бязи пешекаррихъ ва фялейрихъ галазни суьгъбетарна. «Ахцегърин цийи багъларихъ хъсан гележег жеридахъ инанмиш тирвилей ва хайи ватанда зегъметдиз лайихлу кьимет-мажиб авайвилей шегъердай хтана, чна ина гъакъисагъвилелди къвалахзава», — лугъузва управляющий Шамиль Аслановани бригадир Равиль Гьамзаева. «Зун саки 40 йисуз патакъерехда гъар жуьре къвалахар авуна, дуьнья акунвай кас я. Ахцегъа цийи къайдадин багълар кутаз фялеяр къанзавайдакай хабар хъанмазни масаниз хъфенач, атана ина къвалахзава. Гъина ханатла, гъана герек атана, лугъуда урусри. Зегъметдин шартларилайни, мажибдилайни пара рази я. Гъавилий Луткунрин хуьрай за 7 жегъил желб хъувунва. Ина гъакI Ахцегъай, Мискисай ва маса хуьрерайни фялеяр ава. Чаз зегъметдин къулай шартар яратмишунай, эвелимжи нубатда, Амер Пашаеваз сагърай лугъуз къанзава», — къейдзава луткунви тежрибалу фяле Мамедали Ражабова.

Чаз итижлу хъайиди, багъда гъинал-гъанал северинни къабанрин къвачин гелер (гутумвийри «лепирар» лугъуда) ава. Вагъши гъайванриз ачух, вердиш уьруьшар тир къван. Гила жугъунра туна кълеви авурлани, абур жугъунарни хураваз къвезва. Иллаки сиве ичерин дад акунвай север хуьз жезвач. Къабанри къелемрин дувулар чегъевез хкудзава. Вагъшийрин вилик пад къун патал гадайри вацI галай патахъай жугъунар мягкмарзавай.

Ина гъакI къаравулрин къвалер, фялейриз ял ядай къулайвилер, гидротехникадин имаратар ва лазим маса чкаяр, лугъурвал, капитальниказ туйкуьрнава. Фикирдик гъакI 10 агъзур тонн емишар хуьз жедай гъамбархана эцигун ва гележегда емишар гъялдай цех кардик кутун ква. Гьелбетда, им хуьруьн чкада зегъметдин чкаяр таъминарунин, райондин бюджетдиз налогар атунин, инфраструктура вилик тухунин, халкъдин яшайишдинни экономикадин гъалар хъсанарунин ва нетижада жегъил хизанар хайи ватанда хуьнин шартI-бине я. Гъавилий багъда къвалахзавай ксари, гъакI вири районгъилийри райондин регъбер Абдул-Керим Палчавазни ватанперес жумарт карчи Жамал Пашаеваз хийир-дуьба ийизва.

Дагъдин шартIара суперинтенсивный къайдадин чехи багъ кутун, гьелбетда, пулдин еке харжийрихъ галаз алакъалу я. Пешекаррин гъисабунралди, авунвай харжияр 6 йисалай арадал хтун гуьзетзава. Девирдин истемисунрив къур цийи багъ кутунай, гьелбетда, гъукуматдин куьмекдални вил ала.

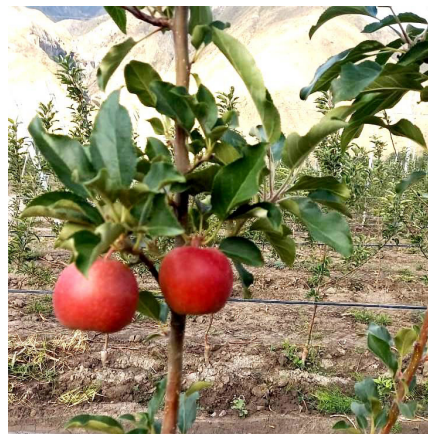
Ичерикай чаз вуч чидат?

М.НАРИМАНОВ

Ичер чна гъар юкъуз ишлемишзавай суьрсетдик акатзава. Сифте килигайла абурукай чаз вири делилар чидай хъиз жедат. Къарпуз хъиз, чаз ичер хъягъунай чирвилер герек авач ва я уьлкведин вири регионра чехи жезвай, чпихъни тIимил машгъурвал авай некъийралди ва я къарникъузралди хъиз, ичер тIуьнникди зегъерламиш жедат. Амма гъафбуруз сагъламвиллиз зиян тагана ичер гъикI дуьздаказ къватIун, хуьн ва тIуьн лазим ятIа чизвач. Ичерин гъакъиндай чак къалабулух кутазвай суьлриз Мичуринский багъдин заведиш Владимир Индолова, «Недай шейэрин ва биотехнологиядин ФИЦ» ФГБУН-дин диетолог Екатерина Буляевади ва МГУПП-дин техилдин, фу чрадай ва кондитервиллин технологийрин кафедрани доцент Алеся Андреевади жавабар гуьзва.

Ичерин битмиш хъанвайвал гъикI тайинарда? Эгер квез куь вилик ичин гихътин сорт (гатун, зулун ва я хуьтIуьн) кватIа чизвачIа, адан дадунин (цуру, ширин, хуьтуьл ва я мягкем) гъакъиндай делилар малум туштIа, икI ийидат. Ич чукулдал пайна адан цилер ахтармишда. Абур махъван ва я чIулавни-махъван рангунинбур хуьн лазим я. Им емиш битмиш хъанвайвилин лишан я.

Ичер гъикI къватIа? Сад лагъайди, ич битмиш хъанвайди хуьн лазим я. Ам тарцелай тумни галаз атIана къанда. Тум ичикай хкуд тавун важиблу я. Къведай йисан емишрин тIуьризни зиян тагана къанда. Ичер чIурукIа къватI хъийизвай вахтунда абуроз зиян хуьн мумкин я. Ичерин гатун сортар абур битмиш жедай вахтундилай фад къватI хуьвуртIа хъсан я. Абур са тIимил вахтунда хъайитIани чилел хъана къанда. И дуьшуьшда ичерин дадни хъсан жезва. Амма гатун ичер хуьнин гереквал авач, вучиз лагъайтIа са къве гъафтедилай абурукай са затIни амуькдач.

Ичерин зулун сортарихъ галаз регъят я — тарцелай атIугI ва неь. Амма къежел сентябрдин эхир ятIа, ичин цилер битмиш хъанватIа ва адан къен пад къадарсуз къевиди ятIа, ичер са тIимил вахтунда тарцел тур. Ихътин ичер хуьз регъят я, ятIани вири тIуьртIани хъсан я. Идаз акси яз, хуьтIуьн сортар садлагъана тIуьн тавуртIа хъсан я. Битмиш хъанвай ичер са къадар вахтунда чилел туна къанда. Абуру инал шекер къватIзава, атирлу ни къачузва, абурун мягкемвални кутугайди жезва, яни нез хуш я. Чир хуьн лазим я хьи, ичерин хуьтIуьн сортар виридалайни гъаф вахтунда амуькзава. Дуьздаказ хуьзвай вахтунда абур гатун вахтуналдини амуькзава. Гъафбурухъ гатун ичер ширин я, зулунбур ва хуьтIуьнбур цуру я лугъудай бизнесуз фикир ава. Им дуьз туш. Гатун сортар ширин я лугъуз тестикарзавай статистикани авач. Зулун ва хуьтIуьн сортариз абурун къетленвилер ачух хуьн патал вахт гана къанда.

Ичер гъикI хуьда? Емишар, гъа жергедай яз абур твазвай ящикарни къурубур хуьн лазим я. И кар патал гъаф дуьшуьшра самарикай ва я чарчикай менфят къачузва. Ичер ящикдин клане санал вегъин тавуна са терихда эцигна къанда. Емишар хуьзвай подвалра дуьзгуьн вентиляция хуьн важиблу я. Анра артухан ламувал хъана виже къведач. Температура къудалай ругуд градусдал къван хуьн лазим я. Ибур ичер хуьдай лап вижевай шартIар я. Абурадал амал авуртIа, ичерин хуьтIуьн сортар майдал къведалди амуькда. Амма емишар хирер ва я кукварин гелер хъана виже къведач.

Промышленностдин къайдада ичер са тIимил маса жуьреда хуьзва.

Ина къвердавай гъаф газдин средади къайдаламишзавай гъамбарханаар ишлемишзава. Анра ичер йисан вири вахтунда хуьдай мумкинвал ава. Сентябрьдин къватI хуьвунвай ичер регъят-даказ июндаз къван хуьз жедат. Газдин средада кислород саки авач. Ам азотди акъудзава ва ичер «ахвариз физва». Ичер хуьнин ихътин жуьреди абурун дадуниз таъсирзавач.

Куквар гихътин ичера пайда жезва? Зиянкар гъашаратриз ва азарриз акси дарманар мукъвал-мукъвал ягъун багъ патал гъаф багъаз акъвазда. Идалайни гъейри, дарманрин менфятлуви-лихъни вахтунин сергъят ава. Къейдин, емишар къватI хъийидалди са варз амаз тарариз дарманар ягъун акъвазарна къанда. ГъикI лагъайтIа, РФ-дин территорияда ихтияр ганвай багъманчивал патал химиядин гъи дармандин хъайитIани таъсир са вацран вахтунда хкатда. Ингъе гъавилий емишра куквар хуьни квез тарар дарманралди гъял тавунвайиликай ва я вацралай гъаф вахт алатнавайиликай хабар гудат.

Рекъин къерехрив гъай ичер нез жедани? Ихътин ичер тIуьн тавуртIа хъсан я. Им виридаз малум кар я. Алимри къиле тухванвай ахтармишунри къалурайвал, шегъерра битмиш хъанвай ичера авай залан металлрин къадар ихтияр гуьзай къадардилай алатзавач. Абурай чIуру са затIни жагъурнач, яни са къуркъушумни абурат авач. Эгер тар дуьздаказ обрезка авуртIа, емишра къватI жезвай залан металларни тIимил жедат, вучиз лагъайтIа и кардиз таъсир ийизвайди пешер я.

Ич квелди хийирлу я? Ичера С витамин гъаф ава — гъар виш граммда суткадин къадардин саки 20-25 %, емишрик ракъ лагъайтIа анжах 10 % ква. Им акI лагъай чIал я хьи, ичер ракъ бес тежезвайла тIуьна къанзавай суьрсет туш. Идалайни гъейри, малум я хьи, набататрин суьрсетдикай гъасилзавай ракъукай авай менфят тIимил я. Ичера, иллаки абурун хамуна чIунар ава. Абуру инсан патал гъаф важиблу я, вучиз лагъайтIа аборулай ратарин къайдалу къвалах аслу я. Гъа са вахтунда недай чIунари бедендикай артухан глюкоза ва холестерин хкудзава.

Ихъе гъикъван ичер нез жедат? Виридуьньядин здравоохраненидин тешкилатди гъар юкъуз картуфар ва крахмал квай емишар квачиз 400 грамм емишар ва салан майваар тIуьн меслятзава. Им акI лагъай чIал я хьи, инсандивай 400 грамм ичер нез жедат. Амма и дуьшуьшда маса салан майваар ва емишар тIуьн тавуртIа хъсан я. Идалайни гъейри, ичерик квай углеводрин еке къадарди руфуна ал гъатунал, ивида глюкозадин дережа хкаж хуьнал ва иштягъ артух хуьнал гъун мумкин я. Къейдин, гъа и себебдик эхиримжи вахтара духтурри ичер фу недалди тIуьн меслятзавач. И карди мадни еке иштягъ арадал гъун мумкин я.

Гихътин ич тIуьн хийирлу я? Имни инсандилай вичелай аслу я. Сагълам инсан патал, гьелбетда, ицIи ич хийирлу я. Ич термический рекъай гъял авурла, С витамин хейлин къадарра хкатзава. И витамин ичера гъаф къадарралди ава. Маса патахъай, ицIи ич виридаз недай ихтияр авач. Месела, хуьрекдин къвалинни ратарин азарри тади гуьзай инсанри ицIи ичер тIуьн лазим туш. Эгер инсандихъ гастрит ва я хуквадин азар аватIа, амма и азарри чеб садрани къалурзавачIа, ихътин ичер тIуьн къадагъа туш. Амма азар хчи хъанвай вахтунда ицIи ич чранвайдал эвезун герек я.

Ахцегь район. Вилик финин реквер

Нариман ГБАЖИЕВ, РД-дин государстводин 1-де-режадин советник

(Эвел 40-41-нумрайра)

Ахцегьрин ичер мад кьиметда жада

Тиямдал ва инсандин сагъламвал патал авай менфятдал гьалтайла, Ахцегьрин ичер муштерий-ри, гьамиша хьиз, гилани виридалайни хьсанбур яз гьисабзава. Амма, винел патан акунрал гьалтайла, дуьньядин маса уьлквейрай гьизвайбурулай абур гьелелиг усалзава.

Алай вахтунда райондин багьманчийри ичерин, чуьхверрин, хутарин хьсан бегьерар гьизвай ва базарда ише фидай сортар чпи хьжазва. ИкI, ичерин "ХьуьтIуьн шафран", "Фреберг", "Ренет бумажный", жумун тIур ганвай чуьхверрин, "Кубре",

"Стельс" ва чIулав фартарин "Память Мичурина" сортарин емишар кьвердавай машгур жезва.

Вири и сортар райондиз 80-йисарин кьвед лагъай паюна гьанай. Чкадин сортарин арада сад лагъай чадал "Ренет Ахтынский" ала. Мекивилиз, зиянкарриз ва азарриз дурум гузвай и сортунин ичерин гьар са тарци (абур кьакьандиз, гегьеншидиз экъечIда) 500-800 кило-грамм, я тахьайтIа, са гектар багъдай агъзур центнердилай артух бегьер гузва.

Ахцегь райондин багьманчивилин кIвалах цийикIа туькIуьр хьувун ва Ахцегьрин ичерин виликан тариф арадал хкун патал Ахцегь, Луткун, Хуьруьг, Цуругь, КьакIар, Кьурукалар муниципальный тешкилатрин мулкара хьсандиз ише фидай сортарин емишарин кьелемар битмишарун патал кьелемлухар кардик кухтун чарасуз я. Вучиз лагъайтIа, базардилай маса кьачуз хьайитIа, абур гьакьикьи кьиметрилай 3-4 сеферда багъа жезва ва анай

гьамиша багьманчидиз герек сортарин кьелемар жагъидач.

Кьакьан бегьерар гудай алай аямдин цийи багълар кутун патал хуьруьн майишатдин министерстводи кредитар чара ийизва. Амма, эгер и кIвалахар чкадин, муниципальный тешкилатри ийиз хьайитIа, са вахтунлай абурун харжияр арадал хкведа. Идахь галаз сад хьиз, чкадин руководстводи маса гудай келемар гьасилун патал чпин зегьметдалди ва хуси такьатрихь кьелемлухар кутаз кIанзавай тежрибалу багьманчийриз алава чилер чара авуникай отказун лазим туш. Районда кардик квай кьелемлухура кьакьандиз экъечIдайбурухь галаз санал, Азербайжандин кьунши района цазвай хьтин юкьван кьакьанвал авай, фад ва хьсан бегьерар гудай, базарда ише фидай, гьакIни тарар аскIандиз экъечIдай, чпини цайида-лай кьулухь кьвед лагъай йисуз бегьер гьиз башламишдай (спуровый) сортарин емишарин кьелемар арадал гьун лазим я. Фад ирела кьведай спуровый сортарин тарарилай 1000 центнердив агакьна бегьерар вахчуни тежриба неинки яргьал тир кьечепатан уьлквейрани Крымда, гьакIни Краснодарский крайда, Ростовский областда ва Подмосковьед кардик кутунва.

Районда гзаф хийирлу хел яз багьманчивал вилик тухунин месэладихь галаз алакьалу яз, виликдай пландик кутур Лакун-Луткун ва Ахцегь-Фиярин вацI кьаналар туькIуьруни кIвалахар давамарна кIанда. Дигидай и системаяр туькIуьрун патал технико-экономический гьахь-гьисабар (ТЭР) Дагтипроводхозди гьеле 80-йисарин эхиррай гьазурнай. И системайри неинки дагъдин этеграл агъзур гектарралди майданра багълар кутадай ва векьин, малар хуьдай кьаяр туькIуьрдай, гьакIни райондин чехи пай агъалийриз исятда авайдалай сридал гьалтайла, хейлин хьсан хьвадай яд ва 8-9 вацран (сентябрь-май) вахтунда вири районди ишлемишзавай кьадагь электроэнергия гьасилдай мумкинвал гуда.

Экологиядин жигъетдай райондин кьамат хейлин дегишардай вири и проектриз такьатар неинки республикадин, райондин, хуьрерин бюджетрай, Росэнеггодай (турбаяр), Минсоцразвитиядай (бейкалар патал кIвалах), гьакIни халкьди вичи, абуроз са гектардив агальна чара ийизвай чилерин гьакьидин пул гуналди, чара ийида. Вичел 18 километрдин яргивал алай Миграгь-Каракуьре кьанал кардик кутуни гьар са хизандиз алава яз усадьбайрин патарив 50 сотых чил хгудай мумкинвал ганай ва идалди

хуьр авайдалай акваз-акваз аваданламиш хьана. Дагъларин четин шартIара багълар кутуни тежриба районда фадлай ава. Анжах эхиримжи пуд йисан девирда ахцегь-ви Абасов Хайруллагъа Цакун кIам дареда шим квай тик этегрив гвай ирид гектардин мулкуна хьсан бегьер гьизвай багъ кутунва. Багъ дигун патал зегьметкешди яд шлангралди акъудзава. ДатIана гелкъезвай машмашдин тарарини вижевай бегьерар гуз башламишнава.

Ахцегь-Фиярин вацI ва Лакун-Луткун кьаналар тухунин кIвалахар, хьиткинарунар галачиз, гьакни бульдозерар, залан маса техника ишлемиш тавуна, кьиле тухвайтIа хьсан яз аквазва. И кьаналар тухун лазим тир дагъларин ценер, асул гьисабдай хуьтуьл накьвадинбур я. Гьаниз килигна, абур неинки гьилин электробурралди, респираторралди, маса алатралди (месела, "болгаркадиз" ухшар) - абур адет яз, кьутармишдайбуру ишлемишзава, - гьакIни гьилинди, лумаралди ва гьакI маса шейэралди эгъуьниз жада. (Этегрилай Ахцегь-Мискискар ва Ахцегь-КьакIар кьаналар тухунин тежриба авазва).

Малум тирвал, 30 йис идалай вилик совхозри ва колхозри агъалийрин хуси майишатар галачиз 7-9 агъзур тонн емишар маса гузвай. Винидихь кьалурнавай серенжемар кьиле тухуни районда гьасилзавай емишарин кьадагь 30-40 агъзур тонндив агакьардай мумкинвал гуда. Алай вахтунин базардин гьатта виридалайни агъуз тир кьиметдай (1 кг - 10 манатдай) маса гайитIани, ида йисан вахтунда тахминан 300-400 миллион манатдин кьазанжи гуда. Юкьван гьисабдалди райондин гьар са агъалидал 30-40 агъзур манат, гьар са хизандал 100-200 агъзур манат гьалтда лагъай чIал я.

Дагъдин этегрив гвай чилер гьалунихь галаз алакьалу яз, райондин юкьван образованидин мектебдив абур патал махсусдаказ чара авунвай усадьбайрин чилер вахкун лазим я. Советрин девирда ихьтин участокар вири школайрихь авай.

(КьатI ама)

P.S. Ахцегьрин ичерин виликан машгурвал арадал хкун, чи багьманчийрин баркаллу адетар давамарун, хуьруьн майишатдин и хел вилик тухун патал алай вахтунда райондин руководстводи, меценатрикай даях кьуналди, серенжемар кьабулзава. ИкI саки виш гектардин майданра аскIан буйдин ва чпикай регьят-даказ бегьерар кIватI хьийиз жадагь тарарин багълар яратмишнава. Абур гележегда мадни гегьеншардайвал я. Ида бейкаравилин месэла гьалунизни хьсан таьсирда. И йикъара кьиле тухудай «Ичерин суварни» и серенжемарин жергедай я.

Диспансеризация для оценки репродуктивного здоровья

Ф. БАЛАБЕКОВ, директор Магарамкентского филиала ТФОМС РД

ХОТИТЕ СТАТЬ РОДИТЕЛЯМИ?

ПРОЙДИТЕ
ДИСПАНСЕРИЗАЦИЮ
ПО ОЦЕНКЕ
РЕПРОДУКТИВНОГО
ЗДОРОВЬЯ 18-49 ЛЕТ
БЕСПЛАТНО

ОСМОТР И АНАЛИЗЫ
СПЕЦИАЛИСТОВ:
ВРАЧА-УРОЛОГА
ВРАЧА-АКУШЕРА-ГИНЕКОЛОГА

ЗАПИШИТЬСЯ

Диспансеризация для репродуктивного здоровья проводится в возрасте 18-49 лет одновременно с диспансеризацией или профилактическими медицинскими осмотрами в 2 этапа. Репродуктивное здоровье – это основа не только для планирования семьи, но и для общего благополучия человека. Диспансеризация репродуктивного здоровья направлена на своевременное выявление заболеваний и факторов риска, которые могут повлиять на возможность зачатия, течение беременности и родов. Это важный шаг для женщин и мужчин в возрасте от 18 до 49 лет.

Одной из причин бесплодия у женщин и мужчин являются вовремя не диагностированные инфекционные заболевания, в том числе передающиеся половым путем. Включение скрининга на наличие

таких инфекций позволит предотвратить развитие бесплодия у определенного процента россиян. Особенно актуальным является включение в программу диспансеризации скринингов для мужчин. Главная цель новых медицинских осмотров заключается в выявлении состояний и заболеваний, способных негативно повлиять на беременность и ее течение, а также на роды и послеродовой период. Если врач найдет какие-то отклонения от нормы, мужчины и женщины будут направлены на второй этап диспансеризации для проведения дополнительных исследований и уточнения диагноза.

Для женщин он предполагает УЗИ органов малого таза и молочных желез и повторный прием акушер-гинеколога в возрасте от 30 до 49 лет для исследования мазков на инфекционные заболевания. По результатам обследований повторный прием акушера – гинеколога.

Для мужчин второй этап включает в себя спермограмму, микроскопическое исследование микрофлоры или проведение других исследований для выявления инфекционных заболеваний малого таза, УЗИ предстательной железы, а также повторный прием врача-уролога. При невозможности проведения всех исследований в медицинской организации, к которой прикреплен гражданин, данная медицинская организация направляет материал для исследования в иную медицинскую организацию.

Берегите свой дом от пожара

С наступлением осенне-зимнего периода резко возрастает количество возгораний в жилом секторе.

Стремясь поддерживать тепло в своих домах, люди используют отопительные печи, электронагревательные приборы, газовые плиты, духовки, которые при определенных условиях могут стать причиной возгорания, и, следовательно, причиной травматизма и гибели людей.

Главное управление МЧС России по Костромской области призывает граждан серьезнее отнестись к подготовке жилья к этому времени года. С наступлением холодов увеличивается количество электронагревательных приборов, включенных в сеть, что приводит к перегрузкам электросети, возникают пробой изоляции и короткие замыкания. Поэтому каждый домовладелец должен проверить исправность электро-

проводки, розеток, выключателей в жилье и надворных постройках.

Кроме того, следует обратить внимание на выполнение требований пожарной безопасности при устройстве и эксплуатации печей, проверить их исправность, заделывать имеющиеся трещины в печи и дымоходе. Не реже одного раза в три месяца проводить очистку дымоходов печей от сажи. А также необходимо помнить, что печи и другие отопительные приборы должны иметь противопожарные разделки (отступки) от горючих конструкций, предтопочный лист размером 0,5 х 0,7 м на деревянном полу или полу из других горючих материалов. Вблизи печей и непосредственно на их поверхности запрещено хранить горючие материалы.

ПОМНИТЕ: защита имущества от пожаров и обеспечение безопасности своего здоровья и жизни зависит только от вас!

Ахты, ПЧ-50

Как подать обращение к поставщику газа? Через Интернет-приемную генерального директора

Для удобства и улучшения качества обслуживания поставщик газа – «Газпром межрегионгаз Махачкала» – рекомендует абонентам переходить на дистанционные сервисы обслуживания.

На официальном сайте «Газпром межрегионгаз Махачкала» размещена «Интернет-приёмная» генерального директора компании Р.У. Мурадова. Благодаря данному сервису можно напрямую задать вопросы генераль-

ному директору, а также оставить свои предложения и пожелания.

Сервис «Интернет-приёмной» генерального директора прост в использовании и не требует наличия у пользователей каких-либо специальных знаний. Это самый краткий и удобный способ подачи заявления поставщику газа в Дагестане.

Кроме того, абонентам доступны удобные платформы: мобильные приложения «Газ Онлайн» и «Мой газ», где оплата за газ производится без комиссии. На сайте компании www.mkala-mrg.ru размещен «Личный кабинет потребителя», с сервисом

для оплаты, возможностью передачи показаний счетчика. Также в «Личном кабинете» можно перейти на электронную квитанцию и узнать о дате поверки счётчика.

Также для получения дистанционных консультаций от специалистов газовой компании работает «Контакт-центр» с единым многоканальным номером **8-800-200-98-04**.

Все эти инструменты помогают экономить время и финансы потребителя газа, следить за состоянием лицевого счёта и оплачивать газ без очередей, без комиссии и без необходимости посещать абонентский пункт.

Камалдин хазинадай

Кьуьзуьвеликай кьурху туш, ажалдихьай киче я (кьиргь.)

Пулунихьни уьмуьр маса кьачуз жадач (кит.)

Пешер авахьдайди я, тар - амукьдайди (лак.)

Агъа дуьньядин ракIарар вирибуруз ачуз я (осет.)

Алатай уьмуьр авахьна фейи яд я (татар.)

Нисинилай кьулухь чимивал жадач, рагьметдиз фейидалай кьулухь - шадвал (калм.)

Инсандин хайи югь - сад лагъайди, мехьер - кьвед лагъайди, кьиникьи пуд лагъайди я (гурж.)

Ажалдиз етимар авач (зулу.)

Эгер квекай сад кьейитIа, сад амукьда лугъузвайди кьейила, вуж амукьда? (кьиргь.)

Гьава дегиш хьайила, марф кьвада, инсан дегиш хьайила - рекьада (кит.)

Цавуз экъечIиз рехь авач, чилин кIаник физ - варар квач (кит.)

Рекьиз киче жемир, кьиникьикай кичI хьухь! (кор.)

Инсан кьейила тIвар амукьда, пеленг кьейила - хам (кор.)

Ажал гьар са касдин мугьман я (курд.)

Чал кьведалдини инсанар яшамаш хьана, чалай гуьгьуьнизни яшамаш жада (урус.)

Вун гзаф ксузватIа, тIимил яшамаш жезва (урус.)

Уьмуьр физва, йисар катзава. Ажалдикай катиз жадач (урус.)

Уьмуьр кьени кIвалахар авун патал ганвайди я (урус.)

Къурукал - алакъадал

Алай девир телефон, интернет, соцетар ва мессенджерар галачиз фикирдиз гъиз хъун четин кар я. Девирдин ихътин къулайвилер авачирла, уьмуьр четиндаз элкъевезва. Ахцегъ райондин Къурукални икъван гагъди алакъа авачир хуьрерик акатзавай. Къиблепатан Дагъустандин машгъур чкайрикай сад тир кузвай ятарин чешме - «Ахцегърин гъамамар» санаторий - авай и макандин уьмуьрдани мукъвара лишанлу вакъиа кьиле фена: МТС-ди и хуьр вичин сетдик кутуна.

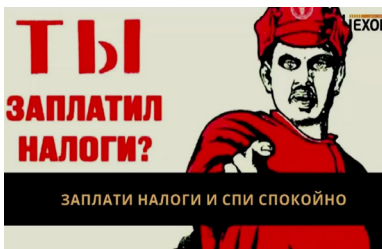
Хуьруьнвиар хъиз, и кардал гъамамрал къевезвай туристарни пара шад я. ГъикI хъи, женнетдин пиплез ухшар, цIи, ремонтарни хъувуна, мадни гуьзел хъанвай инаг акурла, гъейран жезвай абуруз гила чпин гъиссерикай гъасятда яргъариз хабар гудай мумкинвал хъанва.

Гъа са вахтунда уьмуьр анжах са шад вакъиайрикай ибарат туш эхир. Хуьруьнвиариз, «Тади куьмек», маса къуллугъар герек атайла, зенгдай мумкинвал авачиз

кар Кеве гъатзавай. Гила а вахтар алатнавайдак умуд кутазва и хуьруьнвиари, гъакI мугъманрини. Хуьруьн гъар са чкадилай гила гъам «Госкъуллугъар» порталдикай, гъам онлайн-банкарикай, гъам соцсетрикай - девирдин къулайвилерикай менфят къачуз жезва.

– Къиблепатан Дагъустанда алакъа, и хел вилик тухун чи компания патал къетлен кIвалах я. Ихътин мишекъат шартлар авай, гъа са вахтунда акъалтIай гуьрчег пиплер тир гъечIи гзаф къадар хуьрер чун алакъадайвал алакъадал эцигиз чалишмиш жезва. Ингъе са шумуд йис я чна гзаф четин тир чкайрани – дагъдин къакъан хуьр тир Къурушдал, Гарагъиз, гила Къурукалазни алакъа гъанва. Вилик мадни чIехи планар ква, Къиблепатан Дагъустанда алакъа мадни гегъеншардайвал я, – къейдна Дагъустанда МТС-дин директор Карема Изиевади.

Агъалийрин фикирдиз

Чакай саки гъар садахъ хсусиятда транспортдин такъат, квартира ва я квартирада пай, кIвал, дача ва я чилин участок ава. Россиядин Федерациядин Конституциядин 57- статьядихъ галаз къадайвал, гъар сад закондалди тайинарнавай налогар ва сборар гуниз мажбур я. 2025-йисан 1-декабрдилай геж тушиз агъалийри

физический ксарин эменниндин, чилин ва транспортдин налогар гун лазим я.

Рикел хуьн лазим я хъи, кардик квай законодательствондин бинедаллаз налог гун тавуни ва я ам вахтунда гун тавуни пеняяр гъисабунал гъида: жерме илитIун, уьлкведай масанихъ фин сергъятламишун, налогдай бурж (недоимка) къачун, гъакIни суддин къарардалди пеняяр ва жерме къачун. ИкI тахъун патал гъар сада налогар тайинарнавай вахтара гун лазим я.

«Ахцегъ район» МР-дин администрациядин экономикадин ва чилинни эменниндин алакъайрин отдел

СЛУЖБА ПО КОНТРАКТУ
Вооружённые силы Российской Федерации

от 4 200 000 рублей
за первый год службы

от 1 900 000 рублей
за первый месяц службы*

*единовременные выплаты при заключении контракта от Республики Дагестан и Минобороны России
+ первая зарплата в зоне СВО

Республика Дагестан, г. Махачкала,
ул. Н. Гаджимагомедова, д. 1, к. 4

8-989-484-69-95

Украинада кьиле физвай дяведин махсус серенжемда икъардин бинедаллаз иштиракзавайбурув сад лагъай вацра санлай **1 900 000** (са миллионни кIуьд виш агъзур) манат пул агакъда (са сеферда гузвай пулунин куьмек ва СВО-дин зонада къуллугъ авунин сад лагъай мажиб).

Къуллугъ авур сад лагъай йисуз икъар кутIуннавайдав санлай **4 миллионни 200** агъзур манат пул агакъда (са сеферда гузвай пулунин куьмек ва гъар вацран мажибар). Ибурулайни гъейри, иштиракчийриз душмандин техника тергунай алава пулар, чилин участокар гузва.

Бегъерлу зегъмет къейдна

Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликова шад-вилин гъалара РД-дин А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай Милли музейдин ва региондин маса музейрин идарайрин къуллугъчийрив госнаградаяр вахкана ва абуруз чухсагъул лагъана. Имни абуру Дагъустандин культурадин девлетлу ирс хуьник ва машгъур авуник кутазвай аквадай хътин паюниз кьимет гун хъана.

Ахцегърин край чирдай музейдин директор Агъмед Дагъларов къетIен чухсагъулдиз лайихлу хъана. Ахцегъ райондин тарих хуьнин ва чирунин рекъай адан гзаф йисарин зегъметдиз, край чирдай гъерекат ва просветительвилин кIвалах вилик тухуник ада кутазвай паюниз республикадин руководстводи къакъан кьимет гана.

Госнаградаяр вахкана

Ахцегъ райондин кьил Абдул-Керим Палчаева женгинин махсус серенжемдин вахтунда телефон хъайи аскерин хизанрив госнаградаяр вахкана. Гъа икI, Жуьрэтлувилин орден КIакIарин

хуьрай тир игитвилелди телефон хъайи аскер Герей Заманован буба Агъабала Бейбалаевич Замановав вахкана.

Уьмуьрдин юлдаш Зарема Мизабалаевнадив, хва Артурав

ва рушар тир Альфиядив ва Амерлиядив Жуьрэтлувилин орден (къейидилай къулухъ) ва 2-дережадин «Къегъал-вилай» медаль вахкана. Абуруз уьмуьрдин юлдаш ва буба, женгинин махсус серенжемдин иштиракчи, Ахцегърин хуьрай тир Махач Селимов чан аламаз лайихлу хъанай. Ватан хуьзвайбурун багърийрихъ элкъуьналди, Абдул-Керим Нажмудиновича абуруз дерин башсагъулгъвал гана ва телефон хъанвай игитрин юлдашар гъалибвал гъаз хкъведайдахъ инанмишвал къалурна. «Къун тек туш, чна квехъ галаз хажалат чIугъазва ва чун вири краа квез куьмекар гуз гъазур я» – къейдна райондин кьили.

Заирадик умуд ква

И мукъвара «Ахцегъ район» МР-дин Кьил Абдул-Керим Палчаеван къарардалди райондин образованиедин управлениедин начальниквиле З.А. МутIалибова тайинарнава. Мубаракрай!

МутIалибова Заира Аслановнади 1998-йисуз Ахцегърин 1-нумрадин юкъван школа куьтягъна. Гъа и йисуз ам Доггосуниверситетдин дагъустандин филологиядин факультетдик экечIна. Ада инаг тафаватлудаказ куьтягъна.

З. МутIалибовади 2005-йисалай образованиедин Управлениеда кIвалахзава: сифте Информационно-методический центрдин методиствиле, ахпа, 2017-йисалай, ИМЦ-дин начальниквиле.

АкъалтIай жавабдар и къуллугъдал Заира МутIалибова тайинарунихъ галаз алакъалу яз, чна райондин образованиедин хиле хъсанвилехъ аквадай хътин дегишвилер жеридак умуд кутазва.

Чна абурада дамахзава

Октябрдин юкъвара Махачкъалада урус чIалай школьникрин арада 2-Региональный олимпиада кьиле фена. Олимпиада гъар йисуз Дагъустан Республикада Россиядин УФССП-ди ва Россиядин РД-да авай УФССП-дин Общественный советди тереф хуьналди, Кеферпатан Кавказдин институтди ФГБОУ ВО «Вироссиядин юстициядин госуниверситет» филиалди кьиле тухузва. Олимпиададин нетижайрай 8-классра кIелзавай ученикрин арада Ахцегърин 1-нумрадин СОШ-дин ученица Амина Исмаиловна Саидовади гъалибвал къачуна. Ам гъа и школада кIвалахиз хъайи урус чIалан ва литературдин муаллим рагъметлу Евгения Михайловнадин пул я.

Россиядин игит М. Мегъамеджанован тIварунихъ галай Луткунрин СОШ-дин ученица Касимова Мадина Замировнадикай урус чIалай школьникрин арада 2-Региональный олимпиададин гъалибчи хъана. Ада чпи суддин приставрин Йикъаз талукъарнавай виликан серенжемра виниз тир нетижаяр къалурай республикадин образованиедин гъар жуьре идарайрай тир ученикри иштиракна. Касимова Мадинади иштиракчийрин умуми рейтингда къакъан балл къачуналди, кIвенкIевчи чка кyuна. Региондин олимпиадада гъалибили Луткунрин СОШ-дин ученикрин гъазурвилин къакъан дережа тестикъарна.

Назлы Шерифалиева

Цийи дуьнья
(Новый мир)

Учредитель:
Администрация
муниципального района
"Ахтынский район"
Главный редактор
Д.Ш.ШЕРИФАЛИЕВ

Газета перерегистрирована Управлением федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по РД 22 января 2019 г. Регистрационный номер ПИ № ТУ 05-00401.

Позиция редакции может не совпадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность предоставленных для публикации материалов. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. При перепечатке ссылка на «Новый мир» обязательна.

Адрес редакции и издателя:
368730, РД, Ахтынский район,
с. Ахты, ул.Герейханова, д.33.

Телефон главного редактора
8(988)-654-59-49

Электронная почта газеты:
newworld1928@mail.ru

ИНДЕКС 63312
Газета «Новый мир» отпечатана в
ООО «Типография-М» по адресу: г.Дербент,
ул.С.Курбанова, 25. Электронная версия газеты
на сайте www.akhty.ru

По вопросам качества печати обращаться
в типографию ООО «Типография-М»

Время подписания в печать по графику 14.00.
Подписано в печать 14:00
Газета выходит 52 раза в год.

Тираж 1500 экз. Заказ № _____